

Źródło: Podolska J., Walicki, J. *Przewodnik po cmentarzu żydowskim w Łodzi*. Oficyna Bibliofilów.

Symbolika żydowskiej sztuki nagrobnej

Najbardziej charakterystyczną cechą cmentarzy żydowskich są macewy, czyli kamienne tablice nagrobne. Macewa ma zwykle formę prostokąta (szerokość 80–120 cm, wysokość 150–180 cm). Wykonana jest z szarego lub żółtego piaskowca rzadziej granitu lub wapienia. Składa się z niewielkiego cokołu, części środkowej z inskrypcją i części reliefowej, gdzie umieszczano płaskorzeźbę, na której w symboliczny sposób prezentowano imię lub przydomek zmarłego, jego zawód albo funkcję, cechy charakteru lub zasługi dla gminy. Często zamiast cech osobowych zmarłego nagrobna płaskorzeźba pokazuje symbole na trwałe związane ze śmiercią. Macewa ma zwykle półkolistą lub trójkątną, rzadziej prostokątną zwieńczenie.

Macewy zazwyczaj zwrócone są na wschód, kiedyś żydowskie nagrobki były niezwykle kolorowe, malowano je najczęściej na żółto, niebiesko lub czerwono. Dziś tylko na nielicznych pozostały ślady kolorowej farby.

Na wielu nagrobkach występuje jednocześnie kilka znaków i może być bardzo trudno zinterpretować ich znaczenie. Symbole umieszczone pośrodku są jednak najważniejsze.

gwiazda Dawida	symbol przynależności narodowej
menora	siedmioramienna lampa oliwna używana w Świątyni Jerozolimskiej należy do najważniejszych symboli judaizmu, na macewach odnosi się na ogół do poczucia przynależności narodowej
dłonie w geście błogosławieństwa	na ogół znak ten umieszczano na grobach kapłanów (<i>kohenim</i>), potomków arcykapłana Aarona, którzy byli wykonawcami obrzędów kultowych w Świątyni Jerozolimskiej; oznacza on, że zmarły mężczyzna pochodził z rodu Aarona i cieszył się wielkim poważaniem. Podczas świąt żydowskich błogosławiono modlących się gestem pokazanym na wielu macewach. Przedstawiciele tego rodu mogli nosić nazwiska Kon, Cohen, Kohen, Kogan, Kahan, Kac, Katz
misa i dzban albo dłoń trzymająca dzbanek	symbol potomków rodu Lewiego, pełniących powinności religijne w Świątyni, do nich należało obmywanie rąk kapłanów przed błogosławieństwem. Oznaczają też aluzję do nazwisk tj. Lewita, Lewit, Lewicki, Lewi, Löw
szafa z księgami, księgi	oznaczają osobę uczonego, studiującego Torę, rabina, duchownego, biegłego w piśmiennictwie religijnym, nauczyciela. Na grzbietach ksiąg czasami wyryte są tytuły dzieł
korona	Jest symbol o wielu różnych znaczeniach. Symbolizuje m.in. Torę, a więc prawo zawarte w Pięcioksięgu Mojżesza; oznacza pobożność, prawość, uczoneść, doskonałość, ale też głowę rodziny i wierność małżeńską.
puszka ofiarna	to dobroczynność i hojność wobec potrzebującego, jedna z podstawowych cnót w judaizmie. Znak ten może również oznaczać działalność zmarłego jako skarbnika lub zbierającego datki na cele dobroczynne. Niekiedy przedstawione są monety (wrzucane do puszki)

gęsie piór lub kałamarnic	oznacza, że zmarły był kopytą (<i>sofer</i>), przepisywał Torę
świeczki i świeczniki	to najstarszy symbol śmierci, świeczka to symbol duszy, rzeźbiono je na macewach kobiet, bo zapalenie i błogosławienie świec szabasowych należy do obowiązków kobiety żydowskiej, to jeden z najczęściej występujących symboli na grobach kobiet. Oznacza też bogobojność. Świece złamane lub zgaszone oznaczają dusze, z których uszło życie.
całun, kolumny (zwłaszcza złamane)	symbole śmierci
kotara	tak jak drzwi lub brama – oddzielają świat żywych i umarłych
ptaki	często są alegorią dusz sprawiedliwych, które siedzą na tronie Pana i śpiewają jego chwałę. Mogą być też nawiązaniem do imion Fajgel (jidysz) lub Cypora (hebrajski)
gołąb	symbol duszy wyzwolonej, unoszącej się do tronu bożego, to również ptak pokoju, oznacza zgodę i miłość; ewentualnie imię Taube (jidysz) lub Jona (hebr.)
pelikan	to symbol rodzicielskiej troski i poświęcenia, często przedstawiany z gromadą piskląt
orzeł	to ptak królewski, opiekuńczy, na ogół osłania Torę. Jest też symbolem opiekuńczej mocy Boga
wąż	może znajdować się na nagrobku lekarza lub aptekarza. Wąż połyskający własny ogon to uniwersalny symbol wieczności
owca	samotna, opuszczona, bez pasterza. Również aluzja do imienia Rachel
lew	symbol potęgi, silnej wiary, jest to również przedstawienie imion Lejb, Arie, Jehuda. Lew był znakiem plemienia Judy i rodu Dawida
jeleń	dotyczy imion Hersz, Cwi lub Naftali.

winne grona, winorośl	symbolizują lud Izraela, który jak winorośl zabrana z Egiptu rozrósł się w Ziemi Obiecanej. Oznaczają też owocną pracę bogactwo materialne i duchowe, a w przypadku nagrobka kobiecego – płodność
drzewo	symbolizuje Drzewo Życia. Złamane drzewo oznacza śmierć (też nagłą). Jeśli z drzewa wyrastają liście – śmierć w młodym wieku.
palma	jest symbolem Judy, obfitości i narodowego odkupienia
instrumenty muzyczne	artysta muzyk lub odnoszą się do imienia Miriam